

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14559382>

“CASE STUDY” TUSHUNCHASINING MOHIYATI VA UNING KELIB CHIQUISH TARIXI

Xo‘jaqulov Davronbek Raymnazarovich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Pedagogika fakulteti tyutori

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada Case Study metodologiyasining mohiyati, uning asosiy xususiyatlari va kelib chiqish tarixi batafsil tahlil qilinadi. Ilmiy tadqiqot, o‘quv jarayoni va amaliy faoliyatda "Case" dan foydalanishning afzalliklari va cheklovlari ko‘rib chiqiladi. Maqolada Case Study usulining boshqa tadqiqot usullari bilan aloqasi, ma’lumotlarni to‘plash va tahlil qilish metodologiyasi, shuningdek, Case Study asosida hisobotlarni tuzish tartibi tasvirlangan. Umuman olganda, ishda Case Study usulidan samarali foydalanish bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilgan va uning zamonaviy tadqiqot va o‘quv jarayonlaridagi ahamiyati ko‘rsatilgan.*

***Kalit so‘zlar:** Case Study, metodologiya, sotsiologiya, psixologiya, kontekst.*

Case Study muayyan hodisa, shaxs, guruh yoki jarayonni chuqur va batafsil o‘rganishga asoslangan sifatli tadqiqot metodologiyasidir. Uning maqsadi o‘rganilayotgan ob‘ekt haqida keng ko‘lamli ma’lumotlarni to‘plash va tahlil qilish orqali uning xususiyatlarini, muammolarini va echimlarini aniqlashdir. Case tadqiqotida tadqiqotchi mavzuga chuqur kirib boradi, uning konteksti, muhiti va vaqt o‘tishi bilan rivojlanishini hisobga oladi. Uning mohiyati yuzaki kuzatishlardan farqli o‘laroq, amaliy tadqiqotlar mavzu bo‘yicha bir nechta ma’lumot manbalarini (suhbatlar, kuzatishlar, hujjatlar, statistika va boshqalar) oladi va ularni batafsil tahlil qiladi. Kontekstga e’tibor qaratadigan bo‘lsak sub‘ektning atrof-muhit, tarix va boshqa

omillar bilan o‘zaro ta‘sirini hisobga oladi. Case Studyda birinchi navbatda ob‘ektning o‘ziga xos xususiyatlarini, uning murakkabligi va dinamikasini aks ettiruvchi sifatli ma‘lumotlarga asoslanadi. Uning tafsilotlariga e‘tibor qaratadigan bo‘lsak, katta hajmdagi ma‘lumotlarni to‘plash va tahlil qilishda o‘rganilayotgan mavzuning eng kichik jihatlariga e‘tibor beriladi. Case tadqiqotlari nafaqat tavsiflovchi, balki sharhlovchi va tushuntirish xarakteriga ega bo‘lib, ular orqali nazariy tushunchalarni sinab ko‘rish va yangi nazariy modellarni yaratish mumkin. Case study metodologiyasining kelib chiqish ildizlari tibbiyot va huquq sohalarida yotadi. 19-asrda tibbiyot alohida bemorlarning kasalliklarini batafsil o‘rganish orqali diagnostika va davolash usullarini takomillashtirish an‘anasini yaratdi. Qonunchilikda har bir ishning o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda sud qarorlarini qabul qilish amaliyoti ishlab chiqilgan. 20-asr boshlarida ijtimoiy fanlarda “Case Study” keng qo‘llanila boshlandi. Psixologiya, sotsiologiya, antropologiya va boshqa ijtimoiy fanlar murakkab ijtimoiy hodisalarni batafsil va chuqur o‘rganish uchun ushbu usulning samaradorligini aniqladilar. Bugungi kunda amaliy tadqiqotlar turli ta‘lim sohalarida, jumladan biznes, ta‘lim, siyosat va boshqalarda keng qo‘llaniladi.

Ba‘zi manbalarga ko‘ra Case study amaliy vaziyatlarni tahlil etish va hal qilish asosida o‘qitish metodi sifatida xorijiy talimda dastlab huquq sohasida qollanila boshladi: u ilk marta Garvard universitetining huquq maktabida 1870 yilda qollanilgan edi. 1920 yilda Garvard biznes-maktabi (GBM) oqituvchilari yuristlarning oqitish tajribasiga tayanib, iqtisodiy amaliyotdagi aniq vaziyatlarni tahlil etish va muhokama qilishni talimning asosiy usuli etib tanlashganidan keyin mazkur oqitish uslubi keng tatbiq etila boshladi [1]. Pedagogik turkum fanlarni o‘qitishda ushbu caselardan samarali, maqsadli va o‘rinli foydalanish uchun zarur sharoitlar mavjudligi aniqlandi. Quyidagi misollar ushbu fikrning to‘g‘riligini tasdiqlaydi.

Case Study savollari:

1. O‘qituvchining mavjud vaziyatdagi holatini shaxsan Siz qanday baholaysiz?
2. Bu vaziyatda o‘qituvchi qanday tarbiya metodini qo‘lladi? O‘qituvchining yechimi. Bu vaziyatda o‘qituvchi o‘zining tarjibali va pedagogik nazokatga egaligini

namoyon eta oldi. U karikaturani o'zining ustidan kulish vositasi deb emas, aksincha, san'at asari sifatida qabul qildi. Natijada o'qituvchi aybdor talabani qidirib, unga tanbeh berishni istamadi. Buning o'rniga o'zining san'atga bo'lgan muhabbatini ko'rsatdi. Bunday yondashuv talabalarga o'qituvchining irodali, o'ziga hurmat bilan munosabatda bo'lishi, hissiyotlarini jilovlay olish, o'z-o'zini boshqara bilish qobiliyatiga egaligini ko'rsatdi. Oqibatda talabalar o'qituvchining ruhan barqaror ekanliklarini angladi. Shu sababli keyingi safar ular o'qituvchini kamsitish yoki ustidan kulishni istashmaydi. Bayon etilgan vaziyatda o'qituvchi: O'qituvchining yechimi. Tarix fani o'qituvchisi qo'llagan metodlar: 1) hikoya; 2) tushuntirish; 3) tasvirlash; 4) suhbat; 5) namoyish.

4. Ta'lim-tarbiya jarayonlari, pedagogik faoliyat hamda hodisaning tarkibiy elementlarini tizimlashtirish, sintezlash, bosqichlarni izchil ifodalashni taqozo etadigan Case Study bayoni. Mashq bajarishni tashkil etish bosqichlari: 1) o'qituvchi nazorati ostida talabalar tomonidan o'quv harakatining; 2) zarur ko'nikma va malakalar shakllangunicha o'quv harakatlarning ko'p bora takrorlanishi; 3) dastlabki bajarilishi o'qituvchining faoliyat maqsadi va mazmunini tushuntirishi; 4) topshiriqni bajarish ketma-ketligini ko'rsatishi. Ushbu holatda mashq bajarishni tashkil etish bosqichlari noto'g'ri ko'rsatilgan. Case Study topshirig'i. Mashq bajarishni tashkil etish bosqichlarini zarur izchillikda ifodalang. O'qituvchining yechimi.

Mashq bajarishni tashkil etish bosqichlari:

- 1) o'qituvchining faoliyat maqsadi va mazmunini tushuntirishi;
- 2) topshiriqni bajarish ketma-ketligini ko'rsatishi;
- 3) o'qituvchi nazorati ostida talabalar tomonidan o'quv harakatining dastlabki bajarilishi;
- 4) zarur ko'nikma va malakalar shakllangunicha o'quv harakatlarning ko'p bora takrorlanishi.

5. Pedagogik bilimlarni amalda qo'llash, mavjud ko'nikma va malakalarni to'laqonli namoyon etishga doir Case Study. Og'zaki bayon qilish metodlari talabalarning umumiy madaniyati, mantiqiy fikrlash va bilish qobiliyatini

rivojlantirishga xizmat qiladi. Case Study topshirig'i. Og'zaki bayon qilish metodi turlarini "Baliq skeleti" grafik organayzerida ifodalang.

O'qituvchining yechimi: Bugungi kunda respublika ta'lim muassasalarida ta'lim oluvchilar faoliyatini nazorat qilishda "assessment" sinovi keng qo'llanilmoqda. "Assesment" texnologiyasi (ingl. "essesment" – "baho", "baholash") – talabalarning bilim, ko'nikma va malakalari darajasini har tomonlama, xolis baholash imkoniyatini ta'minlovchi topshiriqlar to'plami mazkur texnologiya shaxsning kasbiy tayyorgarligi, mutaxassis sifatida shakllanganlik darajasi hamda kasbiy kompetentlik sifatlariga egaligini aniqlash, baholashga xizmat qiladi[2].

Case Study muayyan voqea, guruh yoki shaxsni sinchkovlik bilan o'rganishni o'z ichiga oladi. Ma'lumot to'plash uchun tadqiqotchilar to'g'ridan-to'g'ri kuzatish, intervyular, fokus-guruhlar yoki so'rovlar kabi turli usullardan foydalanadilar, odatda sifatli ma'lumotlarga e'tibor berishadi. Ma'lumotlar yig'ilgandan so'ng, tadqiqotchilar natijalarni tahlil qiladilar. Effektlarni ajratish uchun o'zgaruvchilar nazorat qilinadigan eksperimentlardan farqli o'laroq, amaliy tadqiqotlar atrof-muhitni manipulyatsiya qilmasdan haqiqiy hayot holatlariga chuqur kirishni ta'minlaydi. Bu o'rganilayotgan hodisalarni har tomonlama o'rganish imkonini beradi. Tadqiqot usullari kontekstida amaliy tadqiqotlarning ma'nosini tushunish uning chuqur tahlil qilish vositasi sifatidagi ahamiyatini aniq ko'rsatadi. Ushbu yondashuv, ayniqsa, bir nechta o'zgaruvchilar boshqariladigan tajribalar takrorlana olmaydigan tarzda o'zaro ta'sir qiladigan murakkab savollarni o'rganishda foydalidir. Case tadqiqotlaridan olingan bilimlar ko'pincha qimmatli nazariyalarga olib keladi va psixologiya, sotsiologiya va biznes kabi sohalarda bilimlarni rivojlantirishga hissa qo'shadi.

Biznesni yuritishda operatsiyalarni soddalashtirish va mijozlar bazasini ko'paytirish ko'pincha ustuvor vazifalardir. Biroq, ushbu maqsadlarga erishish uchun eng samarali strategiyalarni aniqlash qiyin bo'lishi mumkin. Ana shu o'rinda amaliy tadqiqotning foydaliligi yaqqol namoyon bo'ladi. Case Study tadqiqotini o'tkazish brend xabarlaridagi nomuvofiqliklar kabi muammolarni aniqlashga yordam beradi va samarali echimlarni taqdim etadi. Ko'pgina biznes egalari amaliy tadqiqotlar

o'zlarining strategiyalariga qanday yordam berishini to'liq bilishmaydi. Mailchimp kabi ixtisoslashtirilgan marketing xizmatlari real muammolarga amaliy tadqiqotlar yaratish va qo'llash bo'yicha batafsil ko'rsatmalar beradi. Ularning yordami bilan siz yangi tashabbuslarga ehtiyoj borligini bilib olishingiz mumkin, masalan, blog ochish yoki mavjudlarini yaxshilash orqali blog postlaringiz uchun maqsadli, tegishli kontent yaratish.

Bundan tashqari, amaliy tadqiqotlar nafaqat diagnostika vositalari, balki strategiyani kuchaytiruvchi vositalardir. Agar sizning biznesingiz allaqachon blogga ega bo'lsa, ushbu xabarlarni optimallashtirish auditoriyangizni yanada jalb qilishi va oshirishi mumkin. Siz duch keladigan muayyan qiyinchiliklardan qat'i nazar, amaliy tadqiqotlardan samarali foydalanish ushbu to'siqlarni professional maqsadlaringizga erishish imkoniyatlariga aylantirishi mumkin [3].

Xulosa o'rnida shuni tutishimiz mumkinki Case Study - bu aniq hodisa, shaxs, jamoa yoki jarayonni chuqur va batafsil o'rganishga asoslangan sifatli tadqiqot metodologiyasi. Uning asosiy maqsadi o'rganilayotgan mavzu bo'yicha keng ko'lamli ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish orqali uning xususiyatlarini, muammolarini va echimlarini aniqlashdir. Case metodologiyasining tarixi tibbiyot va huquq sohalariga borib taqaladi, bu yerda alohida hodisalarni o'rganish orqali amaliy bilim va tajriba to'plash an'anasi shakllangan. 20-asr boshidan boshlab amaliy tadqiqotlar ijtimoiy fanlarda, jumladan psixologiya, sotsiologiya, antropologiya va tarixda keng qo'llanila boshlandi. Buning sababi shundaki, bu usul murakkab ijtimoiy hodisalarni batafsil va chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

Case tadqiqotlari zamonaviy tadqiqotlarda o'z o'rnini saqlab qoldi va hatto rivojlanmoqda. Uning afzalligi shundaki, u ob'ektning o'ziga xos xususiyatlarini, uning atrof-muhit bilan o'zaro ta'sirini va vaqt o'tishi bilan rivojlanishini ko'rsatadi. Shu bois amaliy tadqiqotlarni boshqa tadqiqot usullari bilan birgalikda qo'llash maqsadga muvofiqdir. Xulosa qilib shuni ta'kidlaymizki, Case Study ilmiy tadqiqot, o'quv jarayoni va amaliy faoliyatda muhim va samarali vosita bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Sadikova Yorkinoy Salijonovna, Raufov Orifjon, & Kurbanov Akbar Aslamovich. (2021). MODERN SCIENCE AND HIGHER EDUCATION ARE THE FOUNDATION OF SCIENCE AND DEVELOPMENT. European Scholar Journal, 2(4), 244-246. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/esj/article/view/549>
2. <https://www.provinciajournal.com/index.php/telematique/article/view/106>
3. <https://www.linkedin.com/pulse/what-case-study-college-writing-center-zs0pf>